

Vzdělávací systém a kariéra učitelů v Německu

Seminární práce

Aneta Tarabíková

25. července 2022

Úvod

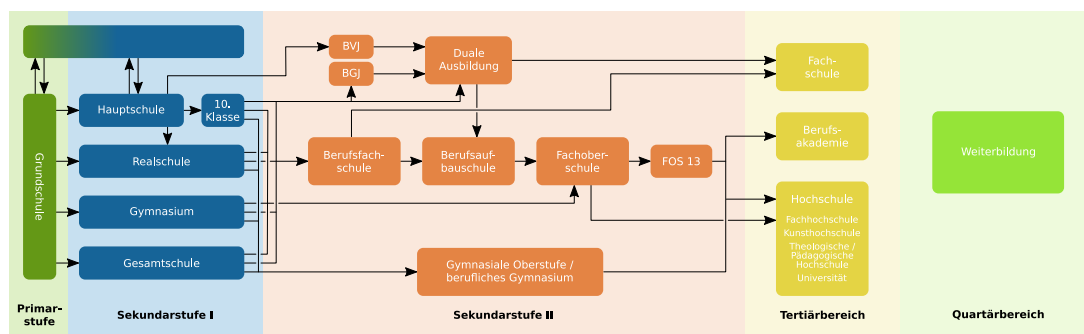
Tato seminární práce vznikla za účelem seznámit čtenáře s německým vzdělávacím systémem. Text se zaměřuje na přípravné vzdělávání učitelů v Německu, jejich finanční ohodnocení a statistiky. Kromě toho je zahrnut i stručný popis školského systému v Německu, který se však od školského systému v České republice významně neliší.

Obyvatelé České republiky se často stěhují do Německa za práci nebo za vzděláváním. Z toho důvodu bylo právě Německo vybráno pro tuto seminární práci – aby se autorka více seznámila s tamějšími zvyklostmi a možnostmi učitelů a pro posouzení, zda jsou pracovní příležitosti a finanční ohodnocení v Německu opravdu o tolik výhodnější oproti Česku.

Druhým důvodem je fakt, že v literatuře zabývající se učitelskou profesí (např. Jan Průcha, *Učitel – Současné poznatky o profesi*) je Česká republika často srovnávána právě s Německem.

Vzdělávací systém [1], [2]

Pro porozumění dalšímu textu se nejdříve krátce seznámíme se vzdělávacím systémem v Německu. Povinná školní docházka začíná obdobně jako v Česku v šesti letech a trvá 9-10 let. První stupeň je až na výjimky¹ čtyřletý. Následné sekundární vzdělávání je realizováno na třech typech škol, a to hlavní škola (Hauptschule), reálná škola (Realschule) a gymnázium (Gymnasium), které lze zakončit maturitou. Více viz *obrázek 1*.²

Obrázek 1: Vzdělávací systém v Německu [1]

¹V Berlíně a Braniborsku trvá 6 let.

²Nutno si uvědomit, že Německo je rozděleno na 16 spolkových zemí, ve kterých je vzdělávání přizpůsobeno místním potřebám. Liší se například ve vzdělávacích plánech, způsobu známkování a povinných předmětech. Oproti tomu matematika a další vědy jsou v Německu řízeny celostátně.

Přípravné vzdělávání učitelů

Stejně tak, jako jsou vzdělávací plány primárního a sekundárního vzdělávání v kompetenci jednotlivých států, je tomu tak i v terciálním vzdělávání. Přesto však požadavky pro kompletní kvalifikaci učitelů jsou regulovány celostátně.

Přípravné vzdělávání učitelů se dělí na dvě fáze. První fáze zahrnuje vysokoškolské studium, které trvá 3 - 5 let³ a je ekvivalentem našeho bakalářského případně magisterského studia. První fáze zahrnuje výuku minimálně dvou odborných předmětů a praxi na školách a je zakončena tzv. *první státní zkouškou*.

Druhou fází jsou 1,5 - 2 roky odborného výcviku. V této fázi studenti absolvují praxi na školách, semináře oborových didaktik, nebo také nácvik plánování hodin. Tato fáze je zakončena tzv. *druhou státní zkouškou*, která plně kvalifikuje k výkonu učitelské profese. [3] Druhá státní zkouška se skládá před státní zkušební komisí a obsahuje napsání práce z pedagogiky nebo oborové didaktiky, demonstrační hodinu, ústní část v oblasti pedagogiky a školského práva a ústní část z oborových didaktik.

Další vzdělávání učitelů

Další vzdělávání učitelů je poskytováno buďto příslušným státním orgánem na úrovni spolkové země, regionálně, nebo školou a je pro učitele povinné. Pokrývá širokou škálu témat a školy samotné by měly přiřazovat učitelům kurzy, které jsou pro ně nejvhodnější.

Kurzy se obvykle zabývají rozvojem pedagogických dovedností, výukovými metodami nebo třeba typy speciálních škol. Mohou se zaměřovat i na rozvoj znalostí v oboru učitele a využívané jsou i školení pro začínající učitele. [3]

Kariérní systém

Po absolvování studia mohou učitelé zažádat o zaměstnání přímo na Ministerstvu školství a kultury příslušné spolkové země. V případě speciálních škol je možné zažádat školu přímo. O přijetí rozhoduje příslušný orgán na základě volných pozic napříč oblastí.

Po nástupu do zaměstnání dostane učitel zkušební dobu, která trvá obvykle 2,5 - 3 roky. V tomto období je hodnoceno učitelovo působení a rozhoduje se o přijetí učitele jako stálého státního zaměstnance. Toto hodnocení má na starost

³Délka trvání studia závisí na stupni vzdělávání, pro který se učitel kvalifikuje.

zaměstnavatel. V současné době se však na rozvoji systému kontroly podílí i tzv. *Gemischte Kommission Lehrerbildung* (volně přeloženo Komise pro vzdělávání učitelů), který spadá pod Ministerstvo školství a kultury.

Nevýhodou učitelů v Německu je fakt, že příslušný státní orgán má právo přeložit učitele do jiné školy, pokud škola učiteli nabídne stejné podmínky. Musí však vzít v úvahu i okolnosti, které by přeložení komplikovaly (např. věk, zdravotní stav, ...).

Oproti tomu ale učitel může být propuštěn, pouze pokud nesplní své pracovní povinnosti, nebo pokud o to sám požádá. Například v případě nadbytečnosti nemůže být propuštěn, ale musí být přeložen do jiné školy. [4]

Rozdíly však lze nalézt i mezi spolkovými zeměmi. Například v Berlíně jsou učitelé nabíráni jako zaměstnanci školy a mají tak i jiné platové ohodnocení.

Finanční ohodnocení

Dle [6] činí průměrný plat učitelů v Německu 2 850 € měsíčně (přibližně 70 000 Kč), zatímco průměrný plat učitelů v ČR je 44 400 Kč.⁴ Nejnižší plat učitele v Německu je 1 310 € (32 000 Kč) a nejvyšší 4 540 € (112 000 Kč).⁵

Zajímavé je ovšem porovnání jednotlivých platů učitelů v závislosti na délce praxe a stupni školy, na kterém působí. Dle [5] začínající učitel na prvním stupni dostane roční plat zhruba \$ 65 500, zatímco učitel s patnáctiletou praxí \$ 80 500. V tabulce 2 jsou vypsána data z [5] pro učitele v České republice a Německu. Pro porovnání jsou zobrazena data pro první a druhý stupeň základní školy a pro střední školu, a to pro začínající učitele, učitele s praxí 15 let a pro nejvyšší možný plat na daném stupni.

	Česko	Německo
první stupeň: začínající	\$ 25 389	\$ 65 475
první stupeň: 15 let	\$ 28 182	\$ 80 407
první stupeň: nejvíce	\$ 33 259	\$ 86 179
druhý stupeň: začínající	\$ 25 389	\$ 72 588
druhý stupeň: 15 let	\$ 28 266	\$ 88 037
druhý stupeň: nejvíce	\$ 33 517	\$ 95 216
střední škola: začínající	\$ 25 389	\$ 75 913
střední škola: 15 let	\$ 28 266	\$ 91 041
střední škola: nejvíce	\$ 33 429	\$ 106 035

Obrázek 2: Průměrné platy učitelů v České republice a Německu [5]

⁴Průměrný plat v Německu činí 3 810 € měsíčně (přibližně 94 000 Kč), v ČR 38 000 Kč.

⁵V České republice je nejnižší plat učitele 23 100 Kč a nejvyšší 67 900 Kč.

Z tabulky je vidět, že narozdíl od České republiky platy v Německu výrazně rostou se stupněm školy, na kterém učitel působí. Zároveň si lze povšimnout, že nejnižší možný plat učitelů v Německu je i tak téměř dvojnásobný oproti nejvyššímu možnému platu učitele v České republice.

Průměrný příjem v Německu je zhruba 2,5 krát vyšší než v České republice, zatímco průměrné platy učitelů v jednotlivých úrovních jsou 2,6 krát až 3,2 krát vyšší. Tomu však neodpovídají životní náklady v Německu⁶, které oproti Česku jsou vyšší, ne však tak razantně.

V Německu jsou učitelé odměňováni na základě zákona o odměňování státních zaměstnanců. Vyšších platových úrovní lze dosáhnout pouze po odpracování let u stejného zaměstnavatele. Obvykle se první navýšení platové třídy koná po dvou letech a následně každé tři až čtyři roky. [4] Nejvyšší platové třídy učitel dosahuje obvykle ve věku 50 - 55 let.

Kromě základního platu učitelé dostávají například rodinné příspěvky na děti nebo roční bonusy, které jsou přidělovány v každé spolkové republice odlišně. Další výhodou německých platů učitelů je skutečnost, že zaměstnanci nemusí odvádět sociální pojištění, jelikož učitelé zaměstnaní ve státním sektoru mají i tak nárok na starobní důchod odpracují-li ve státním sektoru minimálně 5 let (platí i v případě neplnění pracovních povinností třeba z důvodu nemoci).

Statistiky

Statistiky byly převzaty z [7].

- Počet žáků na jednoho učitele je přibližně 13.
- Na druhém stupni základní školy učitelé věnují 36% své pracovní doby vyučovacím hodinám ve srovnání s průměrem zemí OECD 44%.
- Zastoupení žen pod 30 let na druhém stupni základní školy je 78,9%.
- Počet žáků na vysokých školách na jednoho učitele je 12, což je jeden z nejnižších počtů zemí OECD.
- V roce 2018 Německo investovalo skoro \$ 13 000 na studenta za základní až vysoké vzdělání.
- Učitelé odchází do důchodu ve věku 65 let.

⁶V Německu se však životní náklady liší v závislosti na lokalitě. Ve velkých městech jsou náklady až několikanásobně vyšší

Závěr

V seminární práci byl představen vzdělávací systém učitelů v Německu. Následně byla přiblížena cesta, kterou musí učitel projít, aby mohl vykonávat své zaměstnání a jaké má platové ohodnocení.

V několika oblastech je německý vzdělávací systém poměrně obdobný českému školství. Příliš se neliší například v počtu vyučovacích hodin týdně, výsledcích srovnání PISA, nebo také zastoupení mužů a žen ve školství. Proto je uvedeno poměrně málo zajímavých statistik.

Práce však ukazuje, že v mnoha ohledech se Německo i liší. Přípravné vzdělávání učitelů klade větší důraz na praktický výcvik, stejně tak jako další vzdělávání učitelů.

Další odlišnost můžeme nalézt v platovém ohodnocení učitelů. Nehledě na několikanásobně vyšší plat ve všech oblastech (oproti České republice) můžeme na 2 vidět rozdíly mezi stupni škol a jejich platové ohodnocení, které se zvyšuje nejen díky zkušenostem, ale i s rostoucím stupněm působení učitelů.

Zajímavý je i fakt, že každá spolková země Německa má mírně odlišné podmínky a školství je upraveno. Proto by mohlo toho téma být vhodným námětem k dalšímu zkoumání a porovnání jednotlivých zemí mezi sebou.

Literatura

- [1] *Education in Germany*. (cit. 11.7.2022). Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Education_in_Germany
- [2] E. Walterová: *Struktura vzdělávacího systému v Německu*, 2006. (cit. 11.7.2022). Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/510/STRUKTURA-VZDELAVACIHO-SYSTEMU-V-NEMECKU.html>
- [3] *Country information for Germany - Teacher education for inclusive education*, 2020. (cit. 12.7.2022). Dostupné z: <https://www.european-agency.org/country-information/germany/teacher-education-for-inclusive-education>
- [4] *The Education System in the Federal Republic of Germany 2018/2019*, 2021. (cit. 12.7.2022). Dostupné z: https://www.kmk.org/fileadmin/Dateien/pdf/Eurydice/Bildungswesen-engl-pdfs/dossier_en_ebook.pdf
- [5] *Teachers' salaries*, 2021. (cit. 12.7.2022). Dostupné z: <https://data.oecd.org/teachers/teachers-salaries.htm>
- [6] *Teacher Average Salary*, 2022. (cit. 12.7.2022). Dostupné z: <http://www.salaryexplorer.com/salary-survey.php?loc=81&loctype=1&job=6448&jobtype=3>
- [7] *Education GPS: Germany*, 2022. (cit. 12.7.2022). Dostupné z: <https://gpseducation.oecd.org/CountryProfile?primaryCountry=DEU>